

ОПШТИНА КОТОР ВАРОШ

**СТРАТЕГИЈА ЗАШТИТЕ ДЈЕЦЕ ОД НАСИЉА,
ЗАНЕМАРИВАЊА И ЗЛОСТАВЉАЊА НА ПОДРУЧЈУ
ОПШТИНЕ КОТОР ВАРОШ ЗА ПЕРИОД ОД 2018. - 2022. ГОДИНЕ**

Котор Варош, јануар 2018. године

САДРЖАЈ

1. ПРЕДГОВОР	3
2. УВОД	6
2.1. Обиљежја насиља над дјецом	6
2.2. Мотиви за израду стратегије	8
2.3. Правни оквир Стратегије	10
2.4. Свијест о постојању насиља	15
2.5. Систем за пријављивање случајева насиља	16
2.6. Мултисекторални институционални приступ	17
3. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ СТРАТЕГИЈЕ	18
4. ОСНОВНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ	20
5. ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЈЕРЕ	21
6. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА	27
6.1. Приказ дјеловања надлежних институција	27
6.1.1. ЈУ Центар за социјални рад	27
6.1.2. Васпитно образовне установе	28
6.1.3. Дом здравља	28
6.1.4. Полицијска станица	29
6.1.5. Представници локалне власи	29
6.1.6. НВО сектор	30

1. ПРЕДГОВОР

Стратегија заштите дјече од насиља, занемаривања и злостављања на подручју општине Котор Варош за период 2018. – 2022. године представља стратегију која обезбјеђује систематско унапређивање стања већег броја области којима су у подручју интересовања дјече. Активности које су од значаја за побољшање положаја дјече у општини Котор Варош и које се реализују са дјецом и/или за дјecu су у надлежности више различитих институција, те је неопходан међусекторски приступ током њиховог планирања и спровођења, што је могуће реализовати кроз овај стратешки документ, који је јединствен и заједнички за све субјекте чији рад утиче на третирану популацију. Општина Котор Варош до сада није имала Стратегија заштите дјече од насиља, занемаривања и злостављања општине као ни већина локалних заједница у Републици Српској.

Општина Котор Варош је 2017. године исказала заинтересованост за учешће да у оквиру пројекта “Заштита дјече и њихово учешће“ који реализују World Vision BiH-ADP Vrbas у сарадњи са Коалицијом за заштиту дјече Котор Варош (Коалиција), која се састоји од најбитнијих институција, удружења и фактора који у свом формалном и неформалном раду раде са дјецом. Ову неформалну групу (Коалицију за заштиту дјече Котор Варош) суфинансира World Vision BiH кроз програм „Заштита дјече и њихово учешће“, а из учесталих састанака Коалиције указала се потреба да се изради документ „Стратегија заштите дјече од насиља, занемаривања и злостављања на подручју општине Котор Варош за период 2018. -2022. године“. С тим у вези Начелник општине Котор Варош, Зденко Сакан је формирао радну групу и именовao координатора за израду овог документа. Радна група је била састављена од представника институција и организација које се баве са проблематиком дјече.

Секторска радна група за израду Стратегија заштите дјече од насиља, занемаривања и злостављања на подручју општине Котор Варош за период 2018. – 2022. година:

- Немања Панић, Општинска управа
- Бојана Хајваз, Центар за социјални рад Котор Варош
- Борјана Вучановић, ЈУ ОШ „Свети Сава“ Котор Варош,
- Лидија Керезовић, ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Шипраге,
- Бранислава Вученовић, ЈУ ОП „Петар П. Његош“ Масловаре,

- Борислав Брборовић, ОО Црвеног крста Котор Варош,
- Младен Тепић, ЈУ Дјечији вртић „Лариса Шугић“ Котор Варош,
- Младен Петрушић, Станица јавне безбједности Котор Варош,
- Брљић Жељина, ЈУ Дом здравља „Свети Пантелејмон“ Котор Варош,
- Нина Драгојљевић, Центар за породицу „Кућа радости“ Котор Варош,
- Петар Тривуновић, Планинарско друштво „Механизам“ Котор Варош,
- Жељкица Томашевић, ЈУ СШЦ „Никола Тесла“ Котор Варош,
- Бранислав Жупљанин, Удружење породица са четворо и више дјеце „Матица“ Котор Варош.

Координатор радне групе испред општине Котор Варош је Немања Панић, из одјељења за друштвене дјелатности општинске управе општине Котор Варош.

Сам процес израде документа је вођен од стране консултанта из консултантске куће CEFE ViH.

Радна група је имала састанке током којих су дефинисани стратешки циљеви, оперативни циљеви и мјере, за шест области:

- Обилежја насиља над дјецом,
- Мотиви за израду стратегије,
- Правни оквир Стратегије,
- Свијест о постојању насиља,
- Систем за пријављивање случајева насиља,
- Мултисекторални институционални приступ.

Рад чланова Радне групе је био координисан од стране координатора. Током ових радних састанака, чланови радне групе су изнијели низ релевантних фактора, података и истраживања. Средства која општина Котор Варош додјељује организацијама цивилног друштва и физичким лицима биће квалитетније употријебљена у складу са Акционим планом спровођења Стратегија заштите дјеце од насиља, занемаривања и злостављања општине Котор Варош, те са приоритетима Општине, који ће се, првенствено, фокусирати на коначан резултат у конкретном питању за положај дјеце.

Стратегијом заштите дјеце од насиља, занемаривања и злостављања на подручју општине Котор Варош за период 2018. - 2022. године утврђују се основни циљеви, правци развоја и задаци у том сектору. Стратегија заштите дјеце од насиља,

занемаривања и злостављања не представља само општа начела рјешавања проблема дјецe, него се развија у посебне програме и мјере које треба да обезбијeде боље услове за живот, креативно испољавање и учествовање дјецe у ширем друштвеном окружењу, чиме се унапређује позиција и статус дјецe.

С обзиром на значај и комплексност ове тематике, као и због чињенице да је брига о дјеци општи интерес Републике Српске, потребно је да се у процес развоја и реализације Стратегије укључи шира друштвена заједница, те да буде створена институционална обавеза у спровођењу програма, који ће бити дефинисан Акционим планом спровођења Стратегије заштите дјецe од насиља, занемаривања и злостављања општине Котор Варош.

Побољшање статуса дјецe у свим подручјима јавног живота представља један од основних циљева Савјета Европе, Уједињених нација и Организације за европску безбједност и сарадњу (ОЕБС), а заснива се на неколико међународних конвенција и декларација, укључујући и Универзалну декларацију о људским правима и Конвенцију о правима дјетета. Они пружају снажан референтни оквир за приступ, заснован на правима у вези са програмима подршке. Подстицањем, промовисањем и пружањем подршке побољшању статуса дјецe гради се дјелотворнији савез између генерација, да би се заједничким снагама могли ријешити актуелни проблеми, али и изазови који се очекују у будућности. Овај модел израде и спровођења Стратегијом заштите дјецe од насиља, занемаривања и злостављања доноси још једну димензију - ставља дјецу у центар. Стратегијом заштите дјецe од насиља, занемаривања и злостављања - и током израде и током спровођења показује се да нису сви проблеми, потребе и брига о дјеци искључиво дужност Владе Републике Српске, већ свих заинтересованих актера који су оријентисани ка остваривању резултата без обзира на то којем сектору припадају. У вези са тим, саставни дио Акционог плана спровођења Стратегије заштите дјецe од насиља, занемаривања и злостављања општине Котор Варош биће идентификовање актера који ће бити укључени у спровођење, која је њихова одговорност и хијерархија, као и механизми за оцјењивање и праћење годишњег напретка усмјереног ка резултатима.

2. УВОД

Прве конкретне активности на плану заштите дјечијих људских права, односно активности предузимања мјера сузбијања насиља над дјецом отпочеле су израдом *Иницијалног извјештаја* о имплементацији Конвенције о правима дјетета, припремљеног 2001. године и *Акционог плана* за дјецу Босне и Херцеговине 2002.-2010. године.

Поменути документи донесени су на иницијативу Министарства за људска права и избјеглице БиХ и усвојени од Вијећа министара Босне и Херцеговине. На овај начин започела је имплементација заједничке политике према дјечији у Босни и Херцеговини, у свим сегментима заштите дјечијих људских права како је то утврђено Конвенцијом о правима дјетета, првенствено како би се осигурала боља и ефикаснија заштита дјеце од било којег облика насиља.

2.1. Обиљежја насиља над дјецом

Ова стратегија у фокус свог бављења поставља проблем примарне и секундарне виктимизације дјеце, са намјером да органи локалне власти у садејству са осталим институционалним субјектима од значаја предуприједи виктимизацију дјеце или да изнађу мјере помоћу којих је могуће превентивно дјеловати на етиолошке и феноменолошке варијетете насиља над дјецом.

Према Закону о заштити од насиља у породици (Службени Гласник Републике Српске број 102/12, 108/13 и 82/15) *насиље представља сваку радњу члана породице или породичне заједнице којом се угрожава спокојство, психички, тјелесни, сексуални или економски интегритет другог члана породице или породичне заједнице.*

Сходно томе може се рећи да постоје следеће врсте насиља: угрожавање спокојства, психичко насиље, физичко насиље, сексуално насиље, економско насиље и комбинација претходно наведених. Појавни облици претходно наведених облика насиља дефинисани су кроз Закон о заштити од насиља у породици и Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у

кривичном поступку (Службени гласник РС број 13/10 и 61/13) у дијелу који се односи на поступање према луцима која су починила кривично дјело усмјерено према малољетнику.

Насиље над дјецом производи одређене посљедице које се уопштено могу посматрати као примарне и секундарне.

Примарне посљедице подразумјевају вербално, физичко и сексуално насиље у тренутку када је испољено, а секундарне настају као формалне и неформалне реакције на виктимизацију.

Штета нанесена жртви или повреде могу бити: тјелесне, психичке и социјалне. Тјелесне повреде, због којих жртве посебно пате, су тешке тјелесне повреде до инвалидитета и усмрћења.

Досадашња пракса показала је да су, осим претходно наведених тјелесних озљеда, много теже психичке повреде жртве. Психичко насиље је много теже открити и посљедице које оставља су теже поправљиве и дугорочније. Најчешће посљедице психичког насиља и понашања која на њега упућују су: депресија и страх; проблеми у комуникацији; регресивно понашање и понашање на властиту штету (повлачење у себе или одавање дрогама и алкохолу, изостајање са наставе или из вртића без јасног разлога); промјене у понашању и расположењу које су непредвидиве; агресивност или пасивност; когнитивни поремећаји (самопребацивање, губитак повјерења); деликвентно понашање; аутодеструкција и самоубиство.

Све жртве изложене су и секундарној виктимизацији кроз негативну реакцију социјалне средине, коју могу доживјети у неком од надлежних органа (полицији, служби/центру за социјални рад, невладиној организацији, здравственој установи, судовима) или у ужем и ширем окружењу (породица, комшије, колеге на радном мјесту, средства јавног информисања). У том случају, оптужени постаје „жртва”, а жртва „оптужени”, а посљедице које трпи жртва постају несагледиве (до самоубиства).

2.2. Мотиви за израду стратегије

Да би се ефикасно заштитила права дјете на локалном нивоу неопходно је:

- утврдити политику и програме којима ће се сузбити насиље над дјецом;
- утврдити посебне циљеве и одреднице по којима се може мјерити прогрес, успоставити јединствен систем дјеловања у циљу дјечије заштите;
- предузети широк распон мјера за спрјечавање и одговарање на све облике насиља над дјецом;
- успоставити механизме за укључивање дјете у креирање и провођење политике и програма који се односе на насиље над дјецом;
- радити на смањењу броја дјете која се сукобљавају са законом;
- успостављање јединствене базе података о насилницима и жртвама насиља, те малолетним починиоцима кривичних дјела.

Вријеме реализације ове стратегије је од 2018.-2022. године и док се не укаже потреба за унапређењем или усклађивањем исте са другим документима на нивоу ентитета, локалне и међународне заједнице.

Стратегија у себе укључује основне стандарде заштите дјете:

- забрана било којег вида дискриминације;
- обавезност интервенције;
- подршка породици;
- дјеловање у најбољем интересу дјетета;
- повјерљивост података;
- заштита личности дјетета и
- постизање ефективне заштите.

Усвајање Стратегије представља почетну фазу у стварању системске и методолошке основе за рад на проблемима злостављања дјецe. Стратегија је у највећој мјери усмјерена на успостављање трајног и одрживог система праћења проблема насиља над дјецом, као и извјештавања и континуираног планирања мјера за сузбијање насиља над дјецом на локалном нивоу. Оваквим системом настоји се усмјерити дјеловање надлежних институција и ојачати њихови стручни ресурси, те унаприједи њихова сарадња. Оно чему још Стратегија доприноси је увођење стандарда заједничког планирања мјера и континуиране мултисекторалне сарадње, као и обавезности дјеловања свих надлежних институција у интересу дјецe на стварању таквог окружења које ће омогућити потпуни и здрави развој сваког дјетета без дискриминације. Посебну пажњу свакако заслужује развој мреже између институција на локалном нивоу и њихово повезивање са радом невладиног сектора.

2.3. Правни оквир Стратегије

Различитим међународним документима о људским правима која се заснивају на Универзалној декларацији о људским правима, гарантују се и права дјече.

Права дјече су загарантована и другим међународним споразумима, као што су Међународни споразум о економским, социјалним и културним правима и Међународни споразум о цивилним и политичким правима. Права и заштита су им такођер загарантована и споразумима о расној дискриминацији, дискриминацији жена, превенцији тортуре и права радника миграната и чланова њихових породица. Сви ови инструменти правно обавезују државе потписнице.

Иако је заштита обезбјеђена дјечи у општим међународним документима о људским правима и неким другим међународним документима, међународна заједница је препознала потребу за креирањем документа који ће обезбједити специфичну заштиту људских права дјече.

Конвенција о правима дјече (CRC), која поставља правно обавезујуће стандарде, је усвојена 1989. године и потписана од стране 192 државе чланице УН-а. У Конвенцији се експлицитно наводи да су дјеца носиоци људских права.

Конвенција о правима дјетета успоставља оквир правних принципа и стандарда који укључује промоцију превенције насиља и заштите све дјече од свих облика насиља. Члан 19. ове Конвенције захтјева од свих држава потписница да подузму „све одговарајуће правне, административне, социјалне и образовне мјере да заштите дјецу од свих облика физичког или психичког насиља, повреде или злостављања, занемаривања, злоупотребе или експлоатације, укључујући сексуално злостављање, док су под бригом родитеља, законских старалаца или било којег другог лица која се о њима брине“.

Члан 28 (2) Конвенције налаже да дисциплина у школи мора бити „спровођена на начин који је у складу са дјечијим људским достојанством и у складу са овом Конвенцијом“.

Чланови 32-36 наводе дјечија законска права на заштиту од различитих облика експлоатације.

Члан 37. поставља јасна ограничења и услове лишавања слободе дјече.

Члан 40. наводи да дјеца која су у сукобу са законом требају бити „третирана на начин који је у складу са промоцијом дјечијег достојанства“, што комбиновано са чланом 19. захтјева од држава да обезбједе да дјеца не буду изложена насиљу од стране државних службеника на било ком нивоу система.

Конвенција о правима дјетета је допуњена са два Протокола из 2000. године, који пружају детаљнију заштиту од неких специфичних облика насиља. Факултативни протокол о продаји дјецe, дјечијој проституцији и дјечијој порнографији третира ова кршења дјечијих права. Факултативни протокол о укључивању дјецe у оружане сукобе забрањује регрутацију дјецe у оружане сукобе испод 18 година старости.

Трговина људима уопштено, укључујући и трговину дјецом, се помиње у првом документу везаном за овај проблем који је усвојен 1950. године - Конвенција о спречавању трговине људима. Одредбе за елиминацију трговине људима су, такође, укључене у Конвенцију о елиминацији дискриминације жена и права дјецe.

Специфична права дјецe у контексту рада су загарантована бројним конвенцијама Међународне организације рада (ILO) од којих су можда најзначајније Конвенција о доњој старосној граници бр. 183 из 1973. и о најгорим облицима дјечијег рада бр. 182 из 1999. године.

2000. године усвојена је УН Конвенција за борбу против организованог транснационалног криминала и допуњена сљедећим Протоколима: Протокол за спречавање, заустављање и кажњавање трговине људима, посебно женама и дјецом и Протокол за борбу против кријумчарења мигранта копном, морем и ваздухом.

2005. године Савјет Европе усвојио је Европску Конвенцију о акцији против трговине људима коју је потписала и ратификовала и Босна и Херцеговина. Ова конвенција уводи додатне обавезе за земље чланице у погледу заштите и збрињавања жртава трговине људима и захтјева од земаља потписница да се пружи посебна заштита дјеци жртвама трговине људима.

Конвенција о *cyber* криминалу Савјета Европе је до сада највећи, најопсежнији али и најквалитетнији европски документ о таквој врсти криминала који су потписале и неке не-европске информатичке велесиле, првенствено САД, Канада и Јапан. Конвенција је свечано потписана 23. новембра 2001. године у Будимпешти, те је представљена као међународно правни инструмент којим се по први пут регулишу проблеми везани уз кориштење и пријенос информација и података преко информатичких и телекомуникацијских система. Управо се зато и зове Конвенција о *cyber*, а не компјутерском криминалу. Све је брже интегрисање информатичке и

телекомуникацијске технологије и њихова међусобна зависност доводи и до повезаности њихове злоупотребе, па појам “компјутерски криминалитет” постаје преузак и замјењује се ширим појмом “cyber криминал”. Још увијек не постоји његова прихваћена дефиниција, успркос свим настојањима да се она, као и садржај и опсег појма, одреди. *Cyber* криминал обухваћа сва кривична дјела почињена унутар популарног *cyberspacea*, уз помоћ или на самој информатичкој и телекомуникацијској технологији, која чини његову инфраструктуру. А основну инфраструктуру *cyberspacea* чини Интернет, који својом глобалношћу, отвореношћу и доступношћу постаје извором све већих и опаснијих злоупотреба, а борба против њих захтијева чврсту међународну сарадњу.

Конвенцијом је предвиђено да ће странке усвојити законска и друга рјешења нужна да се у домаћем законодавству могу гонити починитељи кривичних дјела против тајности, интегритета и доступности компјутерских података и система, кривичних дјела у вези с компјутером, у вези са садржајем и у вези с повредама ауторских и сродних права. Овим документом предвиђено је рјешавање процесних питања везаних за истрагу и прибављање доказа, овлаштења полицијских служби, надлежност суда, изручење починитеља и узајамну сарадњу, те обавезе Интернет провајдера. Босна и Херцеговина ратификовала је ову Конвенцију и пратећи Протокол 19.05.2006. године, а ступили су на снагу 01.09.2006. године.

Међународни споразуми о људским правима су допуњени инструментима који, иако нису законски обавезујући, постављају стандарде и елаборирају принципе везане за искорјењивање насиља над дјецом. Тако да постоје Пекиншка правила из 1985. године која се баве малољетничким правосуђем и Ријадске смјернице из 1990. године које обрађују малољетничку деликвенцију и заштиту малољетника који су лишени слободе. Постојећи стандарди у међународном закону, а који се тичу насиља над дјецом, су свеобухватни и детаљни. Све државе које су потписнице ових инструмената су дужне да испуњавају своје обавезе, а међу њима и Босна и Херцеговина. Европска унија и Савјет Европе у вези с тим су донијели више резолуција и препорука које обавезују државе на стварање окружења прилагођеног дјецу, нпр. „*Building a Europe for and with children*“ („Изградња Европе за дјецу и са дјецом“).

Уставом Босне и Херцеговине и уставима ентитета и кантона гарантује се највиши ниво заштите људских права и основних слобода.

Устав БиХ је Анекс 4 Дејтонског мировног споразума из 1995. године.

Члан II Устава БиХ, који носи наслов “Људска права и основне слободе”, у својој ставци 2. “Међународни стандарди” прописује да ће се права и слободе гарантоване Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода, као и у њеним протоколима, примјењивати директно у Босни и Херцеговини. Ови документи имају приоритет над свим осталим законима. Став 3. овог члана наводи сва права и основне слободе и он се односи, како на све људе, тако и на дјецу.

У оквиру става 7. “Међународни споразуми”, прописује се да ће Босна и Херцеговина остати или постати страна уговорница међународних споразума наведених у Анексу I овог Устава.

Најзначајнији оквир за заштиту дјецe од насиља утврђен је у кривичном законодавству у Босни и Херцеговини. У оквиру постојећих кривичних закона, једноставним приступом можемо разликовати више кривичних дјела која кажњавају насиље над дјецом, односно уводе правну забрану насиља над дјецом укључујући сексуално злостављање и експлоатацију, физичко кажњавање и све друге облике понижавајуће казне на и у свим мјестима гдје се насиље над дјецом дешава, а посебно у породичном окружењу. Специфично, ентитетски закони о заштити од насиља у породици уређују: заштита од насиља у породици; појам насиља у породици; лица која се сматрају члановима породице у смислу овог закона; начин заштите чланова породице; те врсту и сврху прекршајних санкција за починиоце насилних радњи.

Законом о равноправности полова БиХ уређује се, промовише и штити равноправност полова и гарантују једнаке могућности свим грађанима, спречава директна и индиректна дискриминација заснована на полу и забрањује се сексуално узнемиравање.

Законима који уређују социјалну заштиту уређују се основе социјалне заштите грађана и њихових породица, дефинишу основна права из социјалне заштите, оснивање и рад установа за заштиту, облике и основе заштите породице са дјецом, финансирање и друга питања битна за остваривање основних права из социјалне заштите. Ови закони такође дефинишу појмове васпитно занемарено дијете и

васпитно запуштено дијете и регулишу питања смјештаја дјеце у другу породицу или установе социјалне заштите.

Када су у питању облици насиља који су регулисани законом, не прави се разлика према мјесту гдје се оно дешава. У Босни и Херцеговини не постоје обичајни закони који регулишу ова питања. Питање насиља искључиво се рјешава у оквиру наведених закона.

На нивоу ентитета донесени су нови Породични закони којим се регулишу права и дужности родитеља, као и права дјеце, а посебно права дјеце на заштиту од свих облика насиља, злоупотребе, злостављања и занемаривања у породици. Према истом родитељи су дужни чувати дијете, задовољавати његове потребе и штитити га од свих облика насиља, повреде, економске експлоатације и сексуалне злоупотребе од других лица, а истовремено су дужни и, у зависности од узраста и зрелости, контролисати понашање дјетета. У циљу што веће заштите дјетета предвиђене су и одредбе којим је орган старатељства дужан по службеној дужности предузимати потребне мјере ради заштите права и интереса дјетета на основу непосредног сазнања или обавјештења.

Такође, овим законима регулишу се питања одузимања родитељског права и старатељства над дјецом која су изложена неком од облика насиља, односно дефинишу ситуације које се односе на васпитно занемаривање дјеце. Уколико родитељи угрожавају интересе дјетета и у већој мјери занемарују подизање, васпитање и образовање дјетета, суд ће таквим родитељима, у ванпарничном поступку, одузети родитељско право, а чување и васпитање дјетета повјериће другом лицу или установи, или вратити то право када се испуне законски услови. Изрицањем ове мјере не престају дужности, одговорности и права родитеља према дјетету. Родитељско право ће се одузети ако родитељ злоупотреби своја права и грубо занемари родитељске дужности, ако дијете напусти или не води бригу о дјетету са којим не живи и тако доводи у опасност безбједност, здравље и морал дјетета. Закон према породичном закону злоупотребом права сматра се: тјелесно и психичко насиље над дјететом, полно искоришћавање дјетета и навођење дјетета на друштвено неприхватљиво понашање. Грубо занемаривање дужности родитеља или старалаца постоји нарочито у случајевима: ако родитељ не извршава обавезу издржавања дјетета дуже од три мјесеца, ако се не придржава раније одређених мјера ради

заштите права и интереса дјетета, ако не спречава дијете у уживању алкохолног пића, дроге или других опојних средстава и ако не спречава дијете млађе од 16 година у касним ноћним изласцима.

2.4. Свијест о постојању насиља

Када анализирамо степен свијести о постојању насиља у заједници наилазимо на три битна проблема:

1. низак степен свијести о насиљу као друштвеном проблему, односно свјесност да се проблем насиља над дјецом односи на све нас, због овакве околности тешко се можемо ефикасно борити са проблемом насиља над дјецом и сузбити посљедице насиља,
2. недовољно знање и упућеност жртава о њиховим могућностима и правима. Како објаснити дјечи да „насиље или насилно понашање“ није „убичајена појава“ за коју велика већина грађана мисли да је нормалан начин понашања и комуницирања? Нажалост, толерисање и одобравање насиља утиче на то да се неки од облика насиља дуже времена понављају, а посебно они који се дешавају унутар породице,
3. случајеви насиља над дјецом често остају неоткривени, лежи у чињеници што се насиље над дјецом не препознаје као проблем од стране одраслог лица које долази у контакт са дјецом (родитељи, полицајци, наставници, педагози, васпитачи, социјални радници, здравствени радници и остали). Родитељи и професионалци нису довољно сензибилизирани и едуцирани о проблему насиља над дјецом, нити имају сазнање да постоје одређене законске мјере за санкционисање починитеља, као и да постоје третмани за дјecu жртве насиља. Многи нису довољно упућени ни о томе како и на који начин треба реаговати у ситуацији сазнања да је дијете злостављано.

Неселективан и често професионално некоректан приступ у третирању насиља над дјецом у медијима информисања је такође један од проблема. Веома су ријетки примјери обраде и припреме образовних емисија о насиљу намјењених дјечи или родитељима које су превасходно усмјерене на промовисање ненасилне комуникације и подизања родитељске компетенције у функцији превенције насиља над дјецом.

У нашем географско културолошком миљеу идентификоване су угрожене групе, као што су дјеца с сметњама у развоју, дјеца разведених родитеља, дјеца избјеглица и сл., али не постоји свијест о повећаном ризику од изложености ових група различитим облицима насиља, као што је занемаривање, раст у нестимулативним и социјално депримирајућим условима, лошији приступ образовању и здравственој заштити и сл. Ове ризичне скупине дјеце често су злоупотребљаване у ланцима просјачења и свакодневно препуштени улици.

2.5. Систем за пријављивање случајева насиља

Непријављивање насиља над дјецом доводи до тога да починитељи остају непознати органима гоњења, полицији и тужилаштву, што повлачи за собом то да остају некажњени, а на тај начин жртва и сви они који знају шта се десило, губе повјерење у полицију и правосуђе и остале надлежне институције. Важећим законима утврђена је обавеза пријављивања било којег облика насиља над дјетета од стране било којег лица која има сумњу или сазнање да је дијете изложено неком од облика насиља. Мали број кривичних пријава с једне, а повећан број случајева насиља регистрован од стране центара за социјални рад с друге стране, указује на то да жртве насиља губе повјерење у рад правосуђа. На пољу превентивног рада из ове области постоји врло мало активности које имају за циљ рано откривање и пријављивање насиља.

Стручни радници су свјedoци да је стварни број случајева насиља, нарочито над дјецом, већи од броја пријављених случајева. Они, као проблем који објашњава ову појаву, идентификују страх жртава да пријаве насиље, што је гледано из угла жртве, професионално разумљиво из разлога што се жртве осјећају незаштићеним и често економски зависним о својим злостављачима и насилницима.

Професионалци с друге стране, немају довољно знања о томе како задржати професионални стандард и не издати повјерење жртве, а у исто вријеме обавезно пријавити све случајеве насиља на одговарајући начин.

2.6. Мултисекторални институционални приступ

Насиље над дјецом је слојевит и разноврстан проблем, а последице за дјецу су вишеструке и сложене, тако да се било који облик помоћи и асистенције мора заснивати на мултисекторском приступу.

Мултидисциплинарни приступ се обезбјеђује не само у оквиру једне институције, него и кроз организоване облике интеринституционалне сарадње.

Може се закључити да не постоји разрађена стратегија сарадње између институција. Тешкоће у свакодневном раду су и у томе што институције често „сваштаре“, баве се куративним, а не превентивним, методама у раду, имају стални недостатак стручног кадра и техничких средстава, а највише недостатак финансијских средстава

У систему заштите дјече кључну функцију имају центри/службе за социјалну заштиту, који су у појединим сегментима реализовали појединачне, али не и системске, пројекте који су били у функцији заштите интереса дјече. У тим пројектима за партнере су имали образовне установе, хуманитарне организације, удружења грађана, те владине организације.

Поред центара за социјални рад, у општинама дјелују, на истим задацима, али са различитог аспекта, бројни други органи, установе и друштвене организације. То су прије свега мјесне заједнице, Дом здравља, образовне институције, Полицијска станица, затим општински орган надлежан за послове социјалне заштите, као и други органи управе и друге стручне установе, као и удружења грађана. Овако широко ангажовање многобројних учесника - органа, организација и институција - у заштити дјече, захтијева координацију међу њима у раду. У таквој ситуацији центар за социјални рад представља само једног чиниоца чија је улога веома сложена и важна.

Дакле, не постоји стандардизован, мултисекторски приступ проблему насиља над дјецом. Потребно је формирати посебне, специјалистичке тимове у полицији, али и у правосуђу, едуциране и задужене искључиво за сузбијање насиља над дјецом.

3. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ СТРАТЕГИЈЕ

Насиље је комплексан проблем и задире у људско постојање- људска права, а резултат је интеракције индивидуалних особина човјека, његовог односа са људима и друштвеним групама у односу на социјалне и културне норме. На нивоу културних и социјалних норми потребне су интервенције против насиља које могу бити опште, усмјерене и индициране.

Опште интервенције су на нивоу заједнице нпр. масовна медијска кампања против насиља.

Усмјерене интервенције предузимају се када се препознају лица која су под повећаним ризиком, било као насилници или као жртве насиља.

Индициране интервенције су усмјерене према особи за коју се зна да је већ починила насилни чин, нарочито ако се ради о малољетном лицу.

Општи циљ Стратегије је да обезбједи да се у борби против насиља укључе сва расположива средства на свим нивоима локалне власти.

Мјере које се утврђују у оквиру ове Стратегије морају се заснивати на следећим принципима:

1. Принцип утемељен на људским правима

Свако дијете је јединствено људско биће са људским достојанством и има властита права која се морају поштовати и унапрјеђивати. Мора се уважавати чињеница да дијете има другачије потребе у односу на потребе одраслих и да му је током развоја потребна подршка и заштита. Ниједан разлог не може бити оправдање за нарушавање физичког и психичког интегритета дјетета и ометање његовог нормалног развоја.

2. Забрана дискриминације

Принцип забране дискриминације је основни принцип који има за циљ да спријечи било који облик искључивања дјеце. Сва дјеца су једнака, независно од поријекла, пола, вјероисповијести, имовинског или

здравственог стања, или било које друге припадности или опредјељења и представља општи услов уживања свих права.

3. Ефикасност - обавезност дјеловања надлежних институција

Све институције локалне власти су обавезне не само да поштују права сваког појединца, већ и да стварају услове у којима ће сви појединци бити у могућности да остваре своја права.

Ефикасност стратегије се заснива на комбинованом провођењу различитих мјера свих структуралокалне власти које су дефинисане у складу с циљевима које обавезно проводе институције надлежне за различите секторе дјеловања (социјалну и здравствену заштиту, образовање, правосуђе и медије).

4. Интердисциплинарни и мултидисциплинарни приступ

Насиље над дјецом је комплексан проблем који захтјева висок степен синхронизације и планирања дјеловања. Овај приступ укључује више различитих дисциплина и вјештина које су у правилу подјелене и распоређене у неколико сектора, као што је већ и напоменуто, те је приступ интердисциплинарног рада најефикаснија мјера која се мора примјењивати и у оквирима ове стратегије

5. Учешће невладиног сектора

НВО представља ресурс који се може значајно ускладити са циљевима ове стратегије и омогућити да невладине организације квалитетно допринесу реализацији ове стратегије. Организовано и планско успостављање партнерства са невладиним сектором је ради тога незаобилазан стандард

6. Самоодрживост

Планирање циљева и активности који су засновани на реалним плановима и финансијским изворима је основни принцип који мора бити испуњен. У оквиру овог принципа потребно је рачунати на редовне и ванредне изворе финансирање и све друге расположиве изворе који укључују и међународну и регионалну сарадњу као и покретање одређених намјенских програма.

4. ОСНОВНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ

На основу дефинисаних принципа дјеловања, препорука за Босну и Херцеговину од стране Комитета за права дјетета (Анекс I) и препорука из Свјетског извјештаја УН-а о насиљу над дјецом (Анекс II), а с намјером креирања дјелотворног и одрживог система дјечије заштите којим се остварује право сваког дјетета да живи без насиља и да има право на заштиту без обзира гдје се налази, у кући, школи, на радном мјесту, у заједници или институцији, дефинисани су следећи основни циљеви:

Основни циљ 1:

Сензибилисати и едуцирати ширу јавност, посебно дјецу, стручњаке, о постојању проблема насиља над дјецом и начинима борбе против насиља.

Основни циљ 2:

Развити мултидисциплинарни приступ дјечи жртвама насиља кроз побољшање интеринституционалне сарадње надлежних тијела.

Основни циљ 3:

Успоставити програме рехабилитације и реинтеграције који обезбјеђују индивидуалне потребе дјече жртва насиља.

Основни циљ 4:

Обезбиједити одржив систем финансирања, техничке и људске ресурсе и централно прикупљање података о насиљу над дјецом у свим надлежним тијелима.

5. ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЈЕРЕ

Да би обезбједили реализацију основног циља 1 који гласи: *Сензибилисати и едуцирати ширу јавност, посебно дјецу, родитеље и стручњаке о постојању проблема насиља над дјецом и начинима борбе против насиља*, предвиђају се следећи посебни циљеви и мјере:

Посебни циљ 1: Јачање улоге породице у друштву

Мјера 1: Формирати савјетовалишта за дјецу, младе и родитеље у којима би се развила мрежу информативних, едукативних, савјетодавних услуга и програма намијењених породицама, родитељима и дјечи;

Носилац: Општина, Центар за социјални рад, Дом здравља и Центар за ментално здравље.

Рок провођења: 2019. -2020. година

Мјера 2: У савјетовалиштима израдити програме за припремање младих за партнерске односе, родитељство и значај квалитетног породичног живота за здрав развој дјетета;

Носилац: Општина, Центар за социјални рад, Дом здравља и Центар за ментално здравље.

Рок провођења: 2018.-2020. година

Мјера 3: Потребно је укључити полицију кроз програме превенције других субјеката који ће за циљ да имају едукацију родитеља о поступцима и обавезом да пријављују полицији било који облик насиља над дјецом, као и то да је не пријављивање насиља кривично дјело.

Носилац: Школе, Предшколске установе и Полиција

Рок провођења: 2018.-2022. година

Мјера 4: Креирање програма за здравствено просвјетивање родитеља и њихово усмјеравање на препознавање развојних потреба дјеце, елиминисаће добар дио могућих узрока њиховог евентуалног занемаривања.

Носилац: Домови здравља, Центар за социјални рад и Центар за ментално здравље

Рок провођења: 2018.-2020. година

Посебни циљ 2: Јачање јавне свијести о обиму појаве, врстама, обиљежјима и посљедицама насиља над дјецом.

Мјера 1: Организовање јавних трибина, предавања и семинара за стручњаке и за ширу јавност који би били усмјерени на обавјештавање о обиму појаве, врстама, обиљежјима, посљедицама насиља и др.

Носилац: Домови здравља, Центар за социјални рад, Школе, Центар за ментално здравље и организације цивилног друштва

Рок провођења: 2018.-2022. године

Мјера 2: Израда штампаних публикација, памфлета или плаката намијењених широј јавности, наставницима у школама, родитељима и дјечи

Носилац: НВО, Школе, Општина, Центар за социјални рад

Рок провођења: 2018.-2022. године

Посебни циљ 3: Успоставити трајне и одрживе капацитете за промоцију ненасиља.

Мјера 1: Укључити и реализовати програм Умијећа комуницирања у постојеће програме одјељенске заједнице, Вијећа ученика и Вијећа родитеља.

Носилац: Школе, Центар за социјални рад, Полиција и НВО

Рок провођења: 2018.-2022. Година

Мјера 2: Иницирати успоставу одјељења у полицијским управама по узору на позитивна европска искуства (нпр. Француска, Њемачка) - модел „контакт полицајац“.

Носилац: Полиција, Министарства.

Рок провођења: 2018.-2022. година

Да би обезбједили реализацију основног циља 2 који гласи: *Развити мулти дисциплинарни приступ поступања са дјецом жртвама насиља*, предвиђају се следећи посебни циљеви и мјере:

Посебни циљ 1: Успостављање ефикасне мреже за заштиту дјете од насиља, злостављања и занемаривања

Мјера 1: Примјена Протокола о поступању у случају насиља, злостављања или занемаривања дјете, потисан 20. новембра 2012. године од Министарства здравља и социјалне заштите Републике Српске, Министарства породице, омладине и спорта Републике Српске, Министарства просвјете и културе Републике Српске и Министарства унутрашњих послова Републике Српске на локалном нивоу.

Носилац: Општина, Школе, Центар за социјални рад и Полиција.

Рок провођења: 2018.-2022. година

Мјера 2: Донијети интерна упутства о поступању у ситуацији када се насиље деси усклађена са европским стандардима и законским прописима у Републици Српској у оквиру појединачних институција.

Носилац: Полиција, Школе, Центар за социјални рад и Општина

Рок провођења: 2018.-2022. година

Посебни циљ 2: Обезбједити повјерење дјеце жртава насиља и њихових родитеља/старалаца у рад стручних служби.

Мјера 1: Утврдити основне професионалне стандарде у начину евидентирања случајева насиља и обавезе заштите идентитета дјетета жртве и његове породице.

Носилац: Центар за социјални рад, Полиција, Школе, Домови здравља

Рок провођења: 2018.-2022. година

Мјера 2: Организовати просторне, кадровске и методолошке услове да се потребна испитивања дјетета обављају на начин који је у најбољем интересу дјетета с циљем спрјечавања секундарне виктимизације дјетета жртве

Носилац: Центар за социјални рад, Дом здравља, Школе, Предшколске установе

Рок провођења: 2018.-2022. година

Да би обезбједили реализацију основног циља 3 који гласи: *Успоставити програме рехабилитације и реинтеграције који обезбјеђују индивидуалне потребе дјеце жртава насиља*, предвиђају се следећи посебни циљеви и мјере:

Посебни циљ 1: Обезбједити мултидисциплинарно учешће свих надлежних институција и невладиних организација које су укључене у провођење програма рехабилитације и реинтеграције

Мјера 1: Израда протокола о сарадњи у циљу обједињавања расположивих ресурса за имплементацију програма рехабилитације и реинтеграције.

Носилац: Центар за социјални рад, Дом здравља, Школе, Предшколске установе, Општина

Рок провођења: 2018.-2022. година

Мјера 2: Обезбједити мониторинг провођења програма превенције, рехабилитације и реинтеграције у циљу унапређења заштите дјецe од насиља

Носилац: НВО и Полиција

Рок провођења: 2022. година

Посебни циљ 2: Пооштри мјере према насилнику како би се физички заштитила дјецa жртве у циљу спрјечавања њихове терцијарне виктимизације.

Мјера 1: Примјенит одредбе Закона о заштити од насиља у породици, који предвиђа рад са насилником

Носилац: Полиција и Центар за социјални рад

Рок провођења: 2018.-2022. година

Да би обезбједили реализацију основног циља 4 који гласи: *Обезбједити одржив систем финансирања, техничке и људске ресурсе и централно прикупљање података о насиљу над дјецом у свим надлежним тијелима* предвиђају се следећи посебни циљеви и мјере:

Посебни циљ 1: Ојачати капацитете свих који раде са дјецом и за дјецу кроз стручно усавршавање запослених професионалаца.

Мјера 1: Допунити знања стручњака за рад са дјецом изложеном насиљу.

Носилац: Центар за ментално здравље, Дом здравља и НВО

Рок провођења: 2018.-2022. година

Мјера 2: Припремити годишњи програм за мултидисциплинарну едукацију о борби против насиља над дјецом у циљу провођења програма континуиране индивидуалне обуке запослених професионалаца

Носилац: Општина и НВО

Рок провођења: 2018.-2022. година

Посебни циљ 2: Ојачати људске и техничке ресурсе

Мјера 1: Успоставити одјеле за праћење интернет криминала у оквиру полицијске службе

Носилац: Полиција

Рок провођења: 2018.-2022. година

Мјера 2: Успоставити на општинском нивоу координацијске тимове за борбу против насиља над дјецом

Носилац: Општина и све друге институције и Удружења

Рок провођења: 2018.-2022. година

Мјера 3: Дефинисати систем прикупљања података (централна база података) кроз креирање јединствених образаца за евидентирање случајева насиља над дјецом у циљу извјештавања и праћења проблема насиља над дјецом у локалној заједници

Носилац: Центар за социјални рад, Полиција

Рок провођења: 2018.-2022. година

Посебни циљ 4: Побољшати размјену информација и сарадњу са невладиним сектором

Мјера 1: Дефинисати основне стандарде за успостављање партнерства са невладиним сектором.

Носилац: Општина и организације цивилног друштва

Рок провођења: 2018.-2022. година

6. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Мониторинг и евалуација је посебно важна фаза активности јер подразумева да се интересорски и мултидисциплинарно процјењују прикупљене информације и у вези с њима припремају одређени приједлози и препоруке како би се остварила три основна циља и то:

- боља имплементација Стратегије,
- израда препорука за надлежне институције и
- по потреби ревизија Стратегије, ако се утврди да постоје такви приоритети.

6.1. Приказ дјеловања надлежних институција

6.1.1. ЈУ Центар за социјални рад

Центар ће по сазнању или сумњи да се врши насиље, занемаривање или злостављање дјетета предузети све потребне мјере у циљу збрињавања дјетета и пружити одговарајућу помоћ и подршку, те сачинити службену забиљешку на конкретну околност. Односно, успоставити контакт са дјететом над којим је извршено насиље, како би несметано изнијело све чињенице од значаја за извршено дјело насиља над њим. У том смислу Центар ће темељем процијењене потребе контактирати и друге институције и појединце који могу бити од значаја за добијање информација које се односе на чин насиља. Такође, Центар ће контактирати родитеље/старатеље дјетета, сачинити социјалу анамнезу, психолошку експлорацију дјетета, план психосоцијалног третмана дјетета, извршити пријаву полицији о насиљу без обзир да ли је то урадила и нека друга институција или појединац, примјењивати мјере Закона о социјалној заштити и Породичног закона. У изузетно хитним случајевима ради превентивног дјеловања центар ће изрећи усмено Рјешење којим се изриче одговарајућа мјера, а у року од 8 дана донијет писмено Рјешење. Центар ће уредно водити податке о дјечи над којом је извршено насиље, злостављање или занемаривање.

На захтјев тужилаштва или полиције доставит сву документацију. Центар ће континуирано вршити едукацију дјече у сарадњи са другим институцијама, као и родитеља .

6.1.2. Васпитно образовне установе

У случајевима сазнања о насиљу, занемаривању или злостављању дјетета школа или предшколска установа ће обавијестити координатора који ће заједно са директором разговарати са дјететом у присуству стручних лица (психолог, социјални радник, педагог). Координатор обавјештава родитеље/старатеље о свим чињеницама и предузетим радњама, те надлежан Центар за социјални рад и полицију. Родитеље ће упознати са могућношћу савјетодавног дјеловања од стране установе или других установа. Координатор ако цијени да је потребна лекарска интервенција одмах зове хитну помоћ или на други адекватан начин осигура пратњу дјетету до здравствене установе, те сачека лекарску препоруку и долазак родитеља или старатеља. По потреби консултовати стручњаке изван установе, обавијестити ресорно Министарство. Школа ће сачинити службену забиљешку коју на захтјев других органа доставља. Школа ће водити заштићену евиденцију дјече над којима је извршено насиље и о истима обавјештавати ресорно Министарство.

6.1.3. Дом здравља

Здравствена установа је дужна осигурати дјетету здравствену заштиту, документовати повреде, а по могућности и фотографисати. Обавијестити родитеља/старатеља о чињеницама, те планирати третман, по потреби уз сагласност родитеља/старатеља дијете упутити у Центар за ментално здравље на третман. Одмах обавијестити Центар за социјални рад и полицијску станицу, на захтјев тужилаштва или полиције доставити сву документацију.

6.1.4. Полицијска станица

По сазнању о насиљу или дојави одмах без одлагања упутити надлежног полицијског службеника на лице мјеста, прибавити податке и утврдити чињенице, којим се квалификује прекршајно или кривично дјело, пружити могућност дјетету да изнесе све чињенице о дјелу, сачинити прецизну службену забиљешку, предузимање потребних мјера вршити у присуству родитеља/старатеља изузев без њих ако су исти починиоци насиља, или у присуству представника Центра за социјални рад. Ако је потребно хитно измијештање дјетета полицијски службеник ће затражити долазак и интервенцију Центра за социјални рад ради збрињавања дјетета. За сваки случај насиља обавијестити надлежан Центар за социјални рад. Поднијети извјештај надлежном тужилаштву, односно захтјев за покретање прекршајног поступка. Водит евиденцију о случајевима насиља над дјецом и обавјештавати једном годишње ресорно Министарство.

6.1.5. Представници локалне власти

Представници локалне власти, надлежна Одјелења ће пратити рад институција локалне заједнице, те подржати њихове активности организационо и финансијски у мјери којој се процијеним за потребно.

Финансијска подршка се може приказати кроз буџетске интервенције намијењене превентивном раду надлежних институција којих је оснивач локална заједница и редовне активности Центра за социјални рад кроз збрињавању дјеце у установе социјалне заштите или другу породицу, а што је прописано Законом о социјалној заштити.

6.1.6. НВО сектор

У сврху праћења провођења Стратегије усагласит ће се са невладиним организацијама протокол о сарадњи у оквиру којег ће дефинисати област мониторинга Стратегије који ће проводити невладине организације како би се осигурао конзистентан систем праћења владиног и невладиног сектора. С циљем провођења Стратегије, неопходно је проводити активности њеног заговарања што подразумева упознавање како релевантних институција тако и шире јавности с овом стратегијом и значајем њеног провођења. У ову активност је неопходно укључити невладине организације и медије. Облик активности које се односе на заговарање провођења треба да се проводе континуирано и буду прилагођене циљним групама, а подразумевају информативне медијске кампање, едукационе радионице, округле столове и др. За све остале активности као и улогу у изради и спровођењу стратегије поступаће се у складу са споразумом који би се требао потписати са НВО. Нарочиту помоћ организације цивилног друштва могу пружити у раду на терену са осталим учесницима Стратегије.

Акциони тим за израду Стратегије заштите дјете од насиља, занемаривања и злостављања на подручју општине Котор Варош за период 2018. – 2022. година:

- Немања Панић, Општинска управа
- Бојана Хајваз, Центар за социјални рад Котор Варош
- Борјана Вучановић, ЈУ ОШ „Свети Сава“ Котор Варош,
- Лидија Керезовић, ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Шипраге,
- Бранислава Вученовић, ЈУ ОП „Петар П. Његош“ Масловаре,
- Борислав Брборовић, ОО Црвеног крста Котор Варош,
- Младен Тепић, ЈУ Дјечији вртић „Лариса Шугић“ Котор Варош,
- Младен Петрушић, Станица јавне безбједности Котор Варош,
- Брљић Жељина, ЈУ Дом здравља „Свети Пантелејмон“ Котор Варош,
- Нина Драгојљевић, Центар за породицу „Кућа радости“ Котор Варош,
- Петар Тривуновић, Планинарско друштво „Механизам“ Котор Варош,
- Жељкица Томашевић, ЈУ СШЦ „Никола Тесла“ Котор Варош,
- Бранислав Жупљанин, Удружење породица са четворо и више дјете „Матица“ Котор Варош.